

VARGA ZSUZSANNA

magyar-orosz-olasz szakos nyugdíjas középiskolai tanár

Isten éltesse a 90 éves Ilia Mihályt!

Ilia Mihály – ezt a nevet én először az ELTE Bölcsészkarán hallottam, a Tiszatáj folyóirattal szoros összefüggésben, 1977-ben, elsőéves koromban, Czine Mihály speciális kollégiumán. Itt az Illyés Gyulától származó „Ötágú síp” szellemében a szomszédos országok magyar irodalma volt a központi téma.

Írásomban személyes, lírai hangon szeretnék szólni, ezt most rögtön az elején meg kell mondanom.

Mert jól tudom, igen, hogy Tanár úrnak hatalmas irodalomtörténeti munkássága van, és hogy eszmélése óta nemcsak a Kárpát-medencében, de a nagyvilágban szétszóródott minden magyar író, költőt számon tart. Levelezése gigászi méretű, – alapvetően kézzel írt levélváltások ezek – csak az utóbbi két évtizedben váltott elektronikus módra Ő is, nem vetve el végleg utána sem a kézzel írt levelek, lapok írását. Komoly kultúrtörténeti kordokumentum lenne, ha valaki egyszer sajtó alá rendezné mindezt. Irodalomszervezői tevékenységétől elmondható, hogy egymaga egy intézménnyel ért és ér fel. A szegedi egyetem oktatójaként nemzedékeket tanított, nevelt fel, és közben hány meg hány fiatal tehetséget segített, bátorított, támogatott!

A „Gazdátlan hajók” antológia „Előbeszéd”-éből is ez sugárzik, ez a röptető szándék. Emlékszem, türkizkék borítója volt, fiatal, Szegeden élő költők mutatkozhattak be ott 1979-ben, megjelenése ünnepszámba ment. A Szigeti Lajos szerkesztette kötetben olvastam először Baka István verseket is.

Egy fokkal személyesebbé a sokat emlegetett „Ilia Miska” akkor vált, amikor 1980 késő őszen szívbeli képeslapot kaptunk tőle első férjemmel, a tragikusan korán meghalt Horváth Gáborral, Moszkvában. Egy végtelenül kedves hazai hang! Aki nekem ráadásul nem is személyes ismerősöm még. A próbára tevő szovjet hétköznapiokban nagyobb jelentősége van ennek, mint azt bárki is gondolná, aki nem tapasztalta. Máig őrzöm valahol azt a lapot.

Évek múlva, az új családommal Szegedre költözve, fiatal tanár kollegaként próbáltam Tanár Úr esti speciál kollégiumjaira, az újszegedi Móra Kollégiumba eljutni, hogy most már a „lényegi” dolgokban is kapcsolódhassak hozzá, és végre személyesen. Természetesen nem tudtam rendszeresen járni, bár a szándék megvolt.

Ez már 1986 februárja: ezután mi még jó pár évig Makkosházán, a töltés innenső, kies részén, szinte a Fodor telepen laktunk, a Lomnici utca felső végében. Az óvoda, a fiókkönyvtár, a kispiac, a bevásárlások, a gyerekorvosi rendelő miatt viszont számtalan esetben az „ő fertályukra” vetődtünk,

nevezetesen az Olajbányász térre, az Acél utcába, az Űrhajós utcába, – te jó ég, milyen szocialista névadás termékei ezek... – tehát ez mind közel esett a legendás Csorba utcához, ahol a mai napig megvan a lakásuk, ahol Tanár Úr él. Külön fájdalmas, hogy ők, akik Júliával született Philemon és Baucis pár, most már évek óta szétszakítottóságban, külön-külön kénytelenek élni. Lélekpróbáló helyzet a javából.

Hosszúra nyúlt „gyeses” éveim alapvető színtere bizony pont az a mikrovilág lett, ami nagyjából az ő szószerinti elsőszámú mozgásterük, lakóhelyük a mai napig. A vásárhelyi felüljárótól idébb, a 4-es villamos végállomása, még errébb a kedves Tátra tér, és a Fodor telepnek a felvidéki városokról elnevezett álmos, csöndes kis utcái, ahol emberibb élet nyomaival kapcsolódtunk nap mint nap. Ahol ilyenkor, nyár végén az utcákon szilva potyog a fákról az árokba, bent a kertekben pedig gyakori a szőlőlugas, a virágoskert. Bizonyára fogynak, eltűnnek ezek is, sajnos. Akkor nekünk szép volt – akkor nekünk szerencsénk volt!

Portyáink, babakocsis hömpölygéseink gyakori helyszíne volt tehát a 4-es villamos végállomása. (Tudvalevő, hogy ez a járat egyenesen az Ady térig viszi az embert. Bár csörömpölve, komótosan, de az akkori JATE Bölcsészkarára, gondolom, most is simán el lehet vele jutni.) Nos, bármilyen hihetetlen, de így történik rendre, szinte menetrendszerűen, hogy amíg én a fiúkkal körbevéve, babakocsit tologatva haladnék el – persze, kicsit meg-megállva, mert egy végállomás roppant izgalmas gyerekszemmel, az mindig érdekes –, valamelyik befutó szerelvényről „mindig” leszáll, mindig feltűnik Ilia Mihály békésen ballagó, táskát lóbáló alakja. És abból a táskából bámulatos módon mindig előkerül ez, az: csemege falatok, kis csoki, némi gyümölcs, ún. „ugró makk”, ritka bélyegek, ceruza, radír, egyszer még egy tenyérnyi babzsák is ...a washingtoni könyvtárból.

Nem emlékszem már, hogy is vettem a bátorságot, mikor egyszer csak megkértem Tanár Urat: legyen keresztapja Mihály fiunknak. „Csak úgy”, egy játszós, hintázós télies délutánon, a Tátra téri kistemplom előtt egy padon – és Ő ezt halálkomolyan vette! „Majd szóljanak, Zsuzsa” – válaszolta egyszerűen.

Tudni kell ehhez, hogy mi egyszerre (!) lettünk öten, az egész kis család megkeresztelve 1990 májusában: mi, 33 éves szülők, valamint a 6 és 3 éves fiaink, meg az akkor éppen féléves kislányunk. Ritkaságszámba menő, kegyelemteli esemény egy templom életében, de amúgy is az. „Az a szép fényes nap” – ha kisajátíthatom ezt a címet – így él emlékeimben azóta is. Singer Ferenc, az akkori plébános, és Sávay János atya együtt vezényelték le ezt a boldog ceremóniát. Áldott legyen mindenki, aki részese, tanúja volt annak a csodának ott!

És ezzel, ezzel a merész, bizonyos szempontból máig érthetetlen, – mert, valljuk be, túl merész – kéréssel kezdetét vette egy sok-sok éven át, tulajdonképpen máig tartó páratlan törődés- és gondoskodás sorozat. De mivel is érdemeltük ezt ki, tűnődök csak. Szívbeli kedves matricás lapok, levelek,

(kamasz gyereknek már „bélelt” levelek is...), amelyek Júlia aranyzíve és aranykeze jóvoltából rendre, éveken át jöttek csak jöttek – karácsonyra, húsvétra, névnapra, születésnapra, és nemcsak Misinek, többnyire mindenkinek! Hatalmas köteg van belőlük – most tudatosult, nemrég rendezgettem őket – hihetetlen. Eleinte Makkosháza, aztán a Tisza Lajos körút, végül már nem is Szeged, hanem Berkenye a címzés a borítékon. Külön lenyűgöző, hogy ezek mindig időben érkeztek, sohasem utólag! Pacsirtás februári, Zsuzsanna napi sorokat Apám halála óta, évtizedek óta csak Tanár Úrtól kapok. Mostanában már jobbára email-ben.

Igen, igen, ez az ő személyes varázsuk: hogy aki a közelükben van, akit Ők a szívükbe zárnak, – nem tudok egyes számban írni Róluk, annyira egyek! –, az szeretve van, az fontos nekik, ezt éreztetik is. Így az ilyen szerencsés ember is fontosnak, megbecsültnek, talán még jobbnak is érezheti magát!

Telefonbeszélgetéseink sajnos ritkák. De amikor létrejönnek, az teljesen váratlanul átfordulhat valami káprázatos család- és világtörténetbe egyszerre, mert elindul egy szóval valahogy, egyszer például konkrétan a „vászoncseléd”-del, amiből máris ezer más szál kibomlik: a tápéi múlt, az első világháború, a francia – fezes – afrikai katonák, Trianon, és a heroikus nagyszülői figurák, hadifogsággal, a Makó határában levő földdel, családdal, mezei munkával...de át van szöve egy ilyen beszélgetés természetesen a jelennel, ott van az is: hogy a tehetséges pilóta unokalány égi útjait okostelefonon követi Júlia nagymama. Hogy a jogász fiúunokának komoly ex libris gyűjteménye van. Aztán olyan telefon is, olyan helyzet is van, hogy úgy elkezdünk sírni Tanár Úrral a telefonban, hogy le kell, hogy tegyük a kagylót. Állok csak az őszi avarban egy váci utcán, és csak sírok, teljes megindultságban. Ő meg valahol, biztos otthon, a Csorba utcában a harmadik emeleten.

A Szüleink nemzedéke Ők, – csak nem tudok egyes számban írni továbbra sem – a hagyományos, puritán életstílussal, a kellő szerénységgel, a több ezer kötetes házi könyvtárral, az elképesztő munkabírással, a felelősségtudattal, a nehéz évtizedekkel a hátuk mögött. Nehezítette a kor is, amiben élniük adatott. Most megint más a nehéz, persze. Tudok az ügynökjelentésekről, a kétezer oldalnyi anyagról, amire tanár Úr azt mondta csak rezignáltan: kár volt elolvasnia. Hát igen. Ez is annyira jellemző Rá! A békesség óhajta, a felülemelkedés, az értékek mentése, védelme, éltetése. Ez a Lényeg számára! Erre tanít figyelni. Sokunk nevében mondhatom: köszönjük, hogy van nekünk! Köszönjük, hogy vannak nekünk! Otthonosabb ez a kaotikus világ, reménytelibb, emberibb, elviselhetőbb, amíg köztünk élnek. Didergető időkben egyszer, ha a hiányukkal maradunk, akkor is majd melegít, fénylik életpéldájuk, meggyőződésem!

Azt reméljük és kívánjuk, nem minden önzetlenség nélkül, persze, hogy ez minél később jöjjön el. Még egyszer tehát: Isten éltesse sokáig a 90 éves Ilia Mihály Tanár Urat és az életkora szerint nemsokára nyomába eredő drága feleségét, Júliát is! Példák Ők nekünk, már életükben ragyogó Csillagaink.